

Круглий стіл «Українські дослідники діаспори: напрями досліджень, здобутки і перспективи»

21 березня 2017 р. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського відбувся круглий стіл на тему: «Українські дослідники діаспори: напрями досліджень, здобутки і перспективи».

Ініціатором і організатором круглого столу виступив відділ зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Мета заходу – налагодити наукові зв'язки, згуртувати науковців, наукові й інформаційні установи, що спеціалізуються на дослідженні української діаспори як в Україні, так і в зарубіжжі, навколо обговорення та розв'язання актуальних проблем зарубіжної україніки.

З вітальним словом перед присутніми виступив Генеральний директор НБУВ, чл.-кор. НАН України **В. І. Попик**. Він відзначив, що Бібліотека має сприяти творчому спілкуванню, підтримці нових ідей, організації спільних інформаційних, дослідницьких, культурницьких проєктів. Це стосується і обговорення проблем української діаспори, потреба у підтримці яких з боку вітчизняних науковців на сьогоднішній день значно зросла.

Зав. відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства НБУВ, д-р іст. наук **Т. Д. Антонюк** свою доповідь присвятила перспективам розвитку відділу зарубіжної україніки і його дослідженням. Було зазначено, що фонд зарубіжної україніки є основою наукових досліджень української діаспори в Україні. На сьогодні зберігається понад 34,5 тис. документів. Завданням відділу є його популяризація шляхом створення електронної бази, формування каталогів періодичних видань, оцифрування документів.

Взявши слово наступним, виконувач обов'язків директора Інституту енциклопедичних досліджень НАН України, канд. філол. наук **М. Г. Желєзняк** зазначив, що Енциклопедія сучасної України є продовженням традиції діаспорної енциклопедистики. І взагалі, Україна багато чим зобов'язана підтримці зарубіжних українців. Однак, чим далі, тим важче знайти людей, котрі можуть компетентно інформувати про людей та події діаспори. На завершення науковець поділився цікавою інфор-

мацією як про українців-сучасників, що здобули славу за кордоном, так і про іноземців, котрі сьогодні пропагують українську культуру у світі.

Зав. відділу джерелознавства новітньої історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, д-р іст. наук **В. М. Піскун** оприлюднила власний досвід роботи з матеріалами фонду відділу зарубіжної україніки НБУВ під час дослідження історії української політичної еміграції упродовж 1920–1930 рр. Науковець детально зупинилася на праці публіциста, перекладача, автора малої енциклопедії України Євгена Онацького «Спрага справедливости: нариси з суспільного життя», головною ідеєю якої є культ правди, культ ідеї, культ героїв, котрі вмирають, але насильству гнобителів не піддаються.

Доцент кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка, канд. геогр. наук **І. І. Винниченко** у своєму виступі зосередився на проблемах збереження самоідентичності українців, які проживають на пострадянських теренах. Доповідач, зокрема, відзначив, що на сьогодні значно знизився інтерес нашої держави до питань зарубіжних українців.

Представник Центру української мови та культури Бельцького державного університету ім. Алеку Руссо (Молдова) **Л. В. Чолану** виголосила доповідь «Культура українців Молдови: здобутки та перспективи дослідження». Із сумом констатувалося, що Україна значно більше уваги приділяє питанням західної діаспори – Канади, Бразилії, Австралії, і забуває про тих українців, які знаходяться поруч, через кордон, – про українців Молдови, де проживає близько 3 тис. українців (не кажучи про Придністров'я, де мешкає ще майже 300 тисяч наших співвітчизників).

Л. В. Чолану відмітила, що упродовж XIX–XX ст. українці Молдови зазнали русифікації і втратили національної свідомості. Лише у 90-ті роки XX ст. відбулися позитивні зміни у їх розвитку: було створено законодавчу базу для діяльності міських

і сільських шкіл, започатковано вивчення української мови, літератури, культури в низці російськомовних шкіл і дитсадків; запрацювали україномовні преса і телебачення; здійснювалися фахові дослідження українського фольклору, говірок, етнографії українців Молдови.

На сьогоднішній день ситуація погіршилася. Кількість шкіл із вивченням української мови зменшилась. Якщо у 90-ті роки українську мову вивчали в кожній шостій школі, то зараз, за даними Л. В. Чолану, лише у кожній двадцятій. Усі українські газети припинили своє існування. Єдина україномовна передача «Світанок» має усього одну годину ефіру на місяць. Наукові дослідження проводяться лише силами ентузіастів і без будь-якого фінансування.

Л. В. Чолану повідомила, що на півночі Молдови є села, де від 30 до 97 % населення – українці. Тому в умовах сьогодення актуальними напрямами досліджень мають бути такі: українські говірки; український фольклор; етнографія – звичаї, традиції, народні свята; міграція українців. Найголовнішою проблемою, як наголосила доповідачка, все ще лишається проблема популяризації української культури в Молдові. А від України, у першу чергу, потрібна інформаційна підтримка.

У виступі провідного наукового співробітника відділу міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України, д-ра іст. наук **І. Б. Матяш** йшлося про зарубіжні дипломатичні українські архіви як джерело вивчення історії української дипломатії. Доповідачка наголосила на необхідності реанімації на рівні держави програми співпраці із зарубіжними українцями. В Україні дипломатичні архіви мають 3 складові: а) історична частина, що зберігається у Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України, Центральному державному архіві громадських об'єднань України. Частково вона розпорошена по інших архівах; б) сучасні дипломатичні архіви Ук-

раїни, що містяться у галузевому Державному архіві Міністерства закордонних справ України; в) частина документів, що залишилася у приватних колекціях емігрантів, дипломатів. З метою систематизації знань у цій галузі створене у вересні 2016 р. Наукове товариство історичної дипломатії і міжнародних відносин вирішило підготувати довідник, присвячений українському дипломатичному архіву.

На завершення круглого столу з доповіддю виступила професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, д-р іст. наук **М. Г. Палієнко**. Вона висловила вдячність колективу НБУВ, відділу зарубіжної україніки за їх роботу. Торкуючись питань української еміграції та збереження історичної пам'яті, науковець відмітила великий внесок у цю роботу: Дмитра Антоновича, Симона Наріжного, Михайла Обідного, Івана Рудичева, отців Мирона і Теофіла Горникевичів. Саме їх самовіддана праця була направлена на збереження історичної пам'яті українського народу. Завдячуючи творчим зусиллям цих подвижників, ми тепер можемо більш об'єктивно вивчати історію України ХХ ст.

Усі виголошені доповіді викликали підвищений інтерес у присутніх. Під час жвавого обговорення кожної з них порушувалися питання щодо сучасного становища українців у країнах пострадянського простору та співпраці з ними, щодо збереження, оцифрування документів із приватних колекцій зарубіжних українців та повернення їх до України.

Учасники круглого столу мали змогу ознайомитися з книжковою виставкою «Українська діаспора в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців», на якій були представлені унікальні видання з фондів відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства НБУВ.

Катерина Петриченко,
мол. наук. співробітник НБУВ